

SVETOVNO GOSPODARSTVO

Pridelek in promet s pšenico v svetu

S pridelovanjem pšenice se bavijo skoraj vse države, katerim to dovoljujejo klimatski pogoji. Mnoge države pa ne morejo zadovoljiti svojih potreb z lastnim pridelkom in so zato prisiljene pšenico uvažati.

V povojnem obdobju se je svetovni pridelek pšenice povečal. Največji nivo je dosegel leta 1952 in sicer 165 milijonov ton, dočim je znašal leta 1953 163 milijonov ton, leta 1954 pa cenijo svetovno žetev na 153 milijonov ton. Čeprav zapažamo določeno zmanjšanje pridelka v primeru s prejšnjimi leti, se je leta v primerjavi s predvojnimi obdobjem vendarle povečal, saj je leta 1939 znašal 115 milijonov ton. Vodilno vlogo v prometu s tem artiklom imajo štiri največje države — proizvajalke pšenice: ZDA 32 milijonov ton, Kanada 17 milijonov ton, Argentina 6,5 milijonov ton in Avstralija 5,5 milijonov ton. Med velike proizvajalce spadata tudi Sovjetska zveza in Kitajska, vendar ti dve ne igrata nikakršne vloge v svetovni trgovini s pšenico, ker s svojo proizvodnjo komaj krijejo domače potrebe in zato nimata presežkov za izvoz. V povojnem obdobju se pojavlja kot izvoznik pšenice tudi Turčija, ki je v zadnjih letih zelo dvignila svoj pridelok, in v nekem pogledu tudi Francija. Po drugi strani pa so največji uvozniki pšenice evropske države na čelu z Veliko Britanijo in nekatero deželo Daljnega vzhoda, med katerimi je Japonska na prvem mestu.

V zadnjih letih so ustvarili v svetu velike zaloge pšenice. Te zaloge vršijo pritisk na gospodarstvo držav, ki te zaloge posedujejo. Zaloge so rastle vse do nedavnega, toda pričakujejo, da se bodo letos nekoliko zmanjšale in bodo znašale okrog 45 milijonov nasproti 49 milijonov v letu 1954. Največ zalog imajo ZDA (okrog 28 milijonov ton) zatem Kanada in Avstralija, dočim so zaloge Argentine neznatne.

Da bi preprečili nadaljnje kopičenje zalog pšenice, so v ZDA začeli skrčevati setevne površine. Tako bo nova setev pšenice v ZDA obsegala okrog 45 milijonov akrov.¹ V odnosu na največje površine, ki so bile v povojnem obdobju zasejane s pšenico, znaša to zmanjšanje 30 milijonov akrov.

¹ Brez ZSSR.
² Aker — 40,467 akrov.

Investicije iz obratnih sredstev

Sekretariat za gospodarstvo ljudskega odbora Beograda je primoran stalno izpopolnjevati podatke o podjetjih, ki uporabljajo obratna sredstva za investicije. Priobčujemo nekaj teh podatkov, ki nam jih je dala na razpolago finančna inspekcija.

»Centrotekstil« je porabil iz obratnih sredstev 24 in pol milijona dinarjev za nakup pohištva za tretje in četrto nadstropje upravnega poslojaja;

»Rudnap« štiri milijone za stanovanjsko poslojaje;

»Putnik blizu 5 milijonov za

Pričakovati je bilo, da bodo tako velike zaloge pšenice vplivale na padec cen. Toda to se ni zgodilo zaradi ukrepov, ki so jih podvzeli v ZDA. Država je z različnimi subvencijami, ki jih je dala pridelovalcem, zagotovila minimalne cene, s čimer je prevzela nase odkup pridelanih količin. Tako se cene pšenice umetno vzdržujejo na visokem nivoju, ker država posega v pridelovanje, kakor tudi v promet. Trgovina s pšenico ni več prostá, temveč se giblje v okvirih, ki jih postavlja država. V državah, ki so glavni pridelovalci pšenice, so ustanovili posebne organizacije in te v imenu države upravljajo in kontrolirajo pridelovanje in promet s pšenico.

Hitri porast industrije umetnih vlaken

Svetovna proizvodnja sintetičnih in proteinskih vlaken je znašala lani okrog 460 milijonov liber, *) kar pomeni za 20 odstotkov več kakor leto dni pred tem in nad 250 odstotkov več kakor v letu 1950. Proizvodne kapacitete te industrije se v mnogih državah še nadalje večajo, tako da kaže, da bo proizvodnja do konca leta 1956 dosegla 890 milijonov liber.

ZDA so daleč največji proizvajalec teh vlaken, saj odpade nanje okrog 350 milijonov liber, oziroma nad tri četrtine svetov-

	Proizvodnja		Planirane kapacitete	
	1953	1954	1955	1956
Velika Britanija	18	30	66	87
ZDA	302	346	525	623
Kanada	10	10	15	20
Zahodna Nemčija	12	15	20	25
Japonska	15	21	51	74
Francija	10	12	19	30
Italija	9	17	20	22
Holandija	2	3	3	4
Svica	2	4	5	5
Skupaj:	380	458	724	890

ne proizvodnje. Na britansko proizvodnjo odpade samo 6 odstotkov, oziroma 30 milijonov liber, medtem ko Japonska, Italija in Zahodna Nemčija proizvajajo vsaka po 15 do 20 milijonov liber, Kanada in Francija pa po blizu 10 milijonov liber. Manjše količine proizvajajo tudi v Holandiji, Španiji, Svici in Argentini.

Od celotne ameriške proizvodnje je leta 1954 odpadlo na nylon okrog polovice količine, dočim je v drugih državah ta odstotek še večji, tako da znaša na primer v Veliki Britaniji okrog dve tretjini, a v Franciji celo okrog tri četrtine.

Razen nyлона so lansko leto proizvedli v ZDA okrog 170 milijonov liber drugih sintetičnih vlaken, od tega skoraj eno tretjino steklenih vlaken. Japonska proizvodnja novih umetnih vlaken je lansko leto dosegla 21 milijonov liber, od tega 10 milijonov liber nyлона, ostalih 11 milijonov liber pa odpade na vinil vlakna, ki se izdelu-

nabavo avtobusa iz deviznih sredstev.

Ze lani je vrsta podjetij uporabljala obratna sredstva za investicije, toda to je šele letos uradno ugotovljeno. Sem spadajo: podjetje za izdelavo obutve in obleke »Partizan« z nekaj več kot pet milijoni dinarjev; trgovinsko podjetje »Zupa« s sedem in pol milijoni dinarjev, in nadalje še trgovska podjetja »Univerzal«, »Agrotekstil«, »Bukulja«, »Kristal«, »Rudar«, »Veiprom«, »Agrarija«,

ne količin. Tako se cene pšenice umetno vzdržujejo na visokem nivoju, ker država posega v pridelovanje, kakor tudi v promet. Trgovina s pšenico ni več prostá, temveč se giblje v okvirih, ki jih postavlja država. V državah, ki so glavni pridelovalci pšenice, so ustanovili posebne organizacije in te v imenu države upravljajo in kontrolirajo pridelovanje in promet s pšenico.

jejo na osnovi alkohola. Kaže, da je v tem pogledu samo Japonska dosegla znatnejši uspeh. Zahodna Nemčija je proizvedla 15 milijonov liber neceluloznih vlaken, od tega znatne količine perlon. V kanadski in francoski proizvodnji prevladuje nylon, čeprav imajo v načrtu razširitev proizvodnje tudi na razne druge tipe sintetičnih vlaken. Po podatkih Ekonomskega komiteja Commonwealtha, dajejo proizvodnja in planirana kapacitete v zadnjih dveh letih za posamezne države naslednjo sliko:

*) 1 libra je 453,6 gramov

IZ DELAVSKIH KOLEKTIVOV

IZ LESNO-INDUSTRIJSKEGA KOMBINATA BELIŠČE

Delavski sveti po obratih so izpolnili pričakovanja

Načrt novega zakona o delavskem upravljanju predvideva za delavske svete v obratih večje pravice. Ti so doslej imeli le posvetovalni značaj. Triletne izkušnje potrjujejo, da je takšna oblika delavskega samoupravljanja, posebno v večjih podjetjih, zelo ugodna. Naj navedemo kot primer lesno-industrijski kombinat v Belišču, ki šteje okrog 3.000 delavcev.

Prvi delavski sveti po obratih v tem kombinatu so bili izvoljeni v začetku leta 1952. Posamezniki so menili, da to ni potrebno ter da za to ni zakonite osnove. Kaj pa bo delal delavski svet celotnega podjetja, so se spraševali? Toda svete po obratih je narekovala preobširnost podjetja. Pričakovati je bilo, da bodo ti lahko mnogo lažje in dosledneje reševali razna vprašanja, ki so koristna za delavce in za celotno podjetje. In tako so bili ti sveti izvoljeni.

Mnoga vprašanja proizvodnje, higiensko-tehnične zaščite, tarifne politike, delovne discipline in odnosov med delavci so od tedaj obravnavali na sestankih obratnega delavskega sveta. Razen članov sveta so bila na teh sestankih navzoči tudi mnogi delavci iz obrata.

Največji proizvajalci petroleja v letu 1954

Proizvodnja petroleja v svetu je znašala v preteklem letu 709.01 milijona ton. Ameriške kompanije so bile kot v prejšnjih letih tudi v letu 1954 glavni proizvajalec in so proizvedle 488.95 milijonov ton. Na drugo mesto so prišle britanske in holandske kompanije s proizvodnjo nad 111 milijonov ton, s čimer so dejansko presegle proizvodnjo vseh ostalih proizvajalcev, ki so proizvedli skupaj 108.63 milijonov ton, od česar odpade približno 70 milijonov ton na Sovjetsko zvezo in druge vzhodnoevropske države.

Po podatkih Urada za informacije o petroleju so britanske in holandske petrolejske kompanije proizvedle lansko leto rekordno količino petroleja. V primerjavi s prejšnjim rekordom, ki so ga dosegli leta 1953, predstavlja količina 111 milijonov ton povečanje za okrog 7,5 odstotka. Glavni prispevek je dal Srednji vzhod s 44.37 milijona ton petroleja. Drugi najvažnejši vir je bila Latinska Amerika z 48.31 milijona ton. Na Daljnem vzhodu je Indonezija dala britanski in holandski proizvodnji 5.44 milijona ton, dočim odpade ostala količina v znesku 4.91 milijonov ton na Britanski Borneo. In končno je udeležba ZDA v skupni britansko-holandski proizvodnji znašala še nadaljnjih 1.43 milijona ton.

Ti so tudi aktivno sodelovali v diskusijah.

Čeprav sklepi obratnih delavskih svetov niso bili obvezni za upravni odbor in delavski svet podjetja, se vendarle še ni zgo-

ditno, da uprava ne u sprejela teh sklepov in jih izvršila. Mnogo koristnih idej je prišlo prav iz obratnih delavskih svetov. Tako so na njihov predlog reorganizirali žago in odstranili nerentabilni del. V glavni delavnici so dali koristne predloge za rešeno postavljanje norm, napravo zaščitnih sredstev itd.

V Belišču deluje sedem obratnih delavskih svetov, od katerih ima vsak po 15 do 30 članov. Vsi sveti imajo tudi komisije. Če vzamemo v poštev tudi delavske svete po gozdnih obratih, vidimo, da na ta način sodeluje v samoupravljanju precejšnje število delavcev. Komisije za higiensko-tehnično zaščito, za tarifne postavke in komisija za delovne odnose so delaje zelo dobro. Če pa bi še druge komisije pripravljale material za sestanke obratnih delavskih svetov, bi bili rezultati še večji.

Na iniciativo delavskih svetov po obratih so organizirali strokovne seminarje, na katere je prihajalo lansko leto vsak dan okrog 300 delavcev. Čeprav so ti seminarji trajali samo tri mesece, so mnogim delavcem in uslužbencem pomagali v pripravljanju za strokovne izpite. Največja korist seminarjev pa je bila v tem, da so se mnogi delavci naučili marsičesa iz tehnologije. Pri obravnavanju mnogih problemov se zdaj ti delavci dosti lažje znajdejo. Pozitivna posledica je tudi v boljšem izkoriščanju materiala v proizvodnji. Tudi niso redki primeri, da zahtevajo delavci strokovne knjige ali kakšna strokovna pojasnila. Na podlagi lanskega izkušnjejo tudi letos zahtevali, naj se organizirajo podobni tečaji. Sedaj pripravljajo tečaje za gospodarsko izobraževanje, ki bodo obvezni za članke delavskih svetov in upravnih odborov sindikalnih podružnic. Menijo, da bodo pozitivno vplivali na aktivnejše sodelovanje pri delu organov delavskega samoupravljanja.

Izkušnje obratnih delavskih svetov v Belišču lahko koristijo pri izdelavi novega zakona o delavskem upravljanju, ki se pripravlja.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje: Bavim se s konstrukcijo dodatnih naprav za stroje tekstilne industrije. Ker gre za patent, bi hotel vedeti, komu in kako je treba patent prijaviti. Ali je treba priložiti vse tehnične načrte, ali samo skico naprav, iz katere je razviden princip njenega dela. Razen tega me zanima tudi finančna stran tega vprašanja.

spričevala. V takem primeru urejuje materialni odnos med izumiteljem in podjetjem ali ustanovo, ki iznajdbo izkoristi, posebna Uredba o nadomestilu. Materialni odnos po patentiranju pa se urejuje na podlagi svobodne pogodbe med iznajditeljem in izkoriščevalcem iznajdbe.

E. G.

Odgovor: Patenti se prijavljajo Zveznemu uradu za patente v Beogradu. Prijava in načrti se sestavljajo na podlagi tiskanega navodila, ki se dobi brezplačno na Uradu za patente. Iznajdba dobi patentno zaščito le, če predstavlja popolnoma novo konstruktivsko rešitev določenega problema. Če do iznajdbe ni prišlo samoiniciativno, ali če je iznajditelj dobil za obdelavo iznajdbe denarno ali materialno pomoč podjetja ali druge organizacije, potem se lahko zaščiti samo na podlagi iznajditeljskega

* Uredništvo »Naše skupnosti« vabi vse bralce, da pošiljajo vprašanja v zvezi s tolmačenjem posameznih predpisov ali zakonov, kakor tudi o vseh drugih problemih s področja našega družbenega in gospodarskega življenja. Skušali bomo čim več takih vprašanj skupno z odgovori objaviti, da bi zadostili zanimanju in potrebam širokega kroga bralcev. Vprašanja pošiljajte na dopisništvo »Naše skupnosti« za Slovenijo, Ljubljana, Ul. Toneta Tomšiča 9/II, telefon 21-605 ali direktno na uredništvo »Naše skupnosti« (v srbohrvaščini »Naša zajednica«) Beograd, Dečanska 35/IV., telefon 20-118.